

**INFLUENȚE ALE CONTEXTULUI ȘI CONJUNCTURILOR
EUROPENE ASUPRA ACȚIUNILOR INTERNE
PREMERGĂTOARE UNIRII DE LA 1859**

**INFLUENCES OF EUROPEAN CONTEXT AND CIRCUMSTANCES
UPON THE ACTIONS PRECEDING THE 1859 UNION**

General de brigadă (r) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU*
Colonel (r) prof. univ. dr. Benoni ANDRONIC**

Rezumat: Autorii articolului analizează influența contextului politic european din a doua parte a secolului al XIX-lea, asupra actului de la 1859, când Moldova și Valahia s-au constituit în ceea ce istoria avea să consimtă ca fiind România, începuturile stăruirii centralizate a românilor, scoțând în evidență că, din acel moment, solicitările venite din toate părțile Carpaților „Noi vrem să ne unim cu Țara” aveau temei, deoarece românii doreau să facă parte dintr-un stat al românilor, numit pentru toți: România.

Autorii analizează, de asemenea, rolul important jucat de propaganda unionistă, desfășurată de liderii partidelor politice din cele două principate, cât și de activitatea desfășurată de emigrația românească, îndeosebi cea din Franța, putere europeană cu rol decisiv în realizarea idealului de veacuri al românilor.

Cuvinte cheie: context european; conjunctură națională; emigrație; tratat; Divanuri Ad-hoc; stat unitar.

Abstract: The authors of the article analyze the influence of European political context in the second half of 19th century upon the 1859 act, when Moldova and Valahia were joined in what history was going to consider Romania, the beginnings of the Romanian centralized state structure, underlining that from that moment on, the definite statements made from beyond the Carpathians „We want to be united with the country” were clearly justified as all Romanians wanted to be part of a Romanian state named for all of them Romania.

Furthermore, the authors analyzed the important role played by the unionist propaganda undertaken by the leaders of political parties in the two principalities, as well as by the activities of Romanian emigrants, especially in France, an European power with a decisive role in fulfilling the century-long ideal of Romanians.

* Profesor universitar asociat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, membru titular al Academiei Oamenilor de Științe din România.

** Profesor universitar asociat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, membru corespondent al Academiei Oamenilor de Științe din România.

Keywords: *European context; national circumstances; emigration; treaty; Ad-hoc Divans; Unitary state.*

1. Context internațional. Acțiunile romantice ale patrioților pașoptiști, la care se alăturaseră mari mase de români, au fost înfrânte prin eforturile coordonate ale celor trei imperii interesate de pământurile românilor. După înfrângerea revoluției, fruntașii acesteia au luat drumul exilului, însă au început să desfășoare o intensă activitate culturală de cunoaștere a intereselor naționale ale românilor. Astfel, La Paris, Viena, Londra și Constantinopol, prin intermediul revistelor cu larg orizont: *România viitoare* (1850), *Junimea română* (1851), *Republica română* (1851), prin articole, broșuri, memorii înaintate guvernelor și împăratului Napoleon al III-lea și parlamentului englez, ei au început o vastă acțiune pentru captarea interesului opiniei europene și al marilor puteri în favoarea cauzei românești.¹

După ce forțele militare ale Imperiului țarist și Imperiului otoman au nimicit încercările românilor îndreptate spre eliberare socială și independență națională, la 1 mai 1849, prin Convenția de la Balta-Liman, *până la consolidarea liniștei interne*, cele două imperii au căzut de acord asupra următoarelor acțiuni comune: ocuparea cu trupe a Moldovei și Munteniei; domnii erau considerați înalți funcționari ai Imperiului otoman și erau numiți direct de sultan pe termen de șapte ani; adunările obștești ordinare se suspendau, urmând să fie înlocuite cu Consilii sau Divanuri Ad-hoc; înființarea unor comisii speciale care să revizuiască Regulamentul organic, pentru a se elimina producerea de abuzuri administrative de genul celor care avuseseră loc; numirea a câte unui comisar imperial extraordinar împuternicit să urmărească mersul lucrărilor și politica domnilor etc.² În baza acestei convenții, Barbu Știrbey, în Muntenia, și Grigore Al. Ghica, în Moldova, au fost numiți domnitori pentru o perioadă de șapte ani.

Cu un oarecare cinism, istoricul A. A. Iordanskii comenta această convenție astfel: „*Prin acordul de la Balta-Liman din anul 1849, ...ambii domnitori au fost înlocuiți, iar Rusia a obținut din nou dreptul să ocupe principatele timp de trei ani cu condiția ca Moldova și Valahia să întrețină din resurse proprii trupele ruse. Pentru trebuințele armatei ruse de ocupație, datorită acestui fapt, li se cereau principatelor anual 42 000 000 de ruble, din care 30 000 000 reveneau Valahiei și 12 000 000 Moldovei. Este de la sine înțeles că dorința de a înăbuși revoluția a*

¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1983, p.262.

² Pe larg, Dimitrie A. Sturdza, *Acte și documente*, vol. II, București, 1904, pp. 591-593.

*jucat un rol destul de mare în toată această epopee, dar tendința lui Nicolae I de a transforma ambele principate în gubernii ruse a prevalat, fără îndoială, ca și înainte, asupra celorlalte considerente.*³

Starea relativă de pace dintre imperiile țarist și otoman a durat aproape cinci ani, deoarece în 1853, istoria consemnează declanșarea unui nou război, denumit Războiul Crimeei, ce a antrenat în vârtejul său, pe de o parte Rusia, pe de altă parte Turcia, căreia i s-au alăturat: Anglia, Franța și Sardinia, precum și țări declarate neutre: Germania și Imperiul habsburgic, dar și Țările Române, transformate fără voia lor în teatru de război.

Din cauză că Înalta Poartă a promis unele facilități religioase credincioșilor catolici, la solicitarea Imperiului habsburgic, și a refuzat dreptul rușilor de a proteja pe ortodocșii chiar în capitala otomană, stare de fapt ce a nemulțumit profund pe țarul Nicolae I, care a declarat „că el, ca și strămoșii săi, trebuie să apere biserica ortodoxă din Turcia...și că pentru asigurarea executării de către turci a tratatelor vechi cu Rusia, călcate în prezent de sultan, țarul este silit să ocupe Principatele de la Dunăre (Moldova și Valahia)”⁴, astfel că la 21 iunie 1853, armatele țariste au ocupat cele două provincii românești, Războiul Crimeei făcând din cauza moldo-valahilor o problemă europeană.⁵ Cerându-le să „părăsească Scaunele întrucât nu s-ar face ca funcționarii Porții să stea în niște țări ocupate de dușmani...”⁶, cei doi domni români, numiți în urma Convenției de la Balata-Liman, au plecat la Viena, deoarece considerau Austria neutră, ca putând să le asigure unele garanții politice.

La rândul său, Imperiul habsburgic a considerat că a sosit momentul să ocupe el cele două provincii românești. După ce a sugerat rușilor să se retragă din țările române, prin demersuri diplomatice, Viena a încheiat un tratat cu Turcia în 1854, prin care „Împăratul Austriei se obligă să facă uz de toate mijloacele, atât diplomatice cât și de altă natură, pentru a obține evacuarea Principatelor dunărene de armata străină care le ocupă și, în caz de nevoie, să trimită trupele necesare pentru realizarea acestui scop.”⁷

Nevoile operațiilor militare au făcut ca trupele rusești să fie retrase din Țările Române, în iunie 1854, locul lor fiind luat de trupele austriece, ce au repus în

³ Apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 266.

⁴ Colectiv, *Istoria Diplomației*, București, 1951, p. 178.

⁵ T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România*, București, 1940, p. 41.

⁶ Manolache Drăghici, *Istoria Moldovei pe 500 de ani până în zilele noastre*, Iași, 1857, p. 294.

⁷ D. A. Sturdza, *op. cit.*, p.646.

domnie pe Barbu Știrbey și pe Grigorie Ghica, repunând în drepturi Convenția de la Balta-Liman, dar cu autoritate militară austriacă.

Justificat prin acțiuni de natură religioasă, dar ascunzând mari interese de politică regională, Războiul Crimeei s-a caracterizat prin mari pierderi umane, materiale și militare din partea principalilor actori implicați. Pe cale de consecință, la propunerea aliaților Turciei, la 28 decembrie 1854, s-au înaintat Rusiei unele condiții în baza cărora să se poată angaja negocieri de pace. Odată acceptate, negocierile de pace s-au desfășurat succesiv la Viena, Constantinopol și Paris.

La discuțiile de la Viena, deschise la 15 martie 1855, au participat Anglia, Franța, Austria, Rusia și Turcia. În legătură cu situația Țărilor Române, care „atingea foarte de aproape interesele obștești ale Europei”⁸, discuțiile au vizat: anularea protectoratului rusesc și otoman și înlocuirea lor cu un protectorat colectiv al puterilor europene participante la discuții; schimbarea statutului intern de organizare prin unirea Moldovei cu Valahia; libertatea navigării pe Dunăre etc. Unirea principatelor a născut discuții aprinse, demonstrând interese deosebite. Astfel, Turcia a declarat că se opune proiectului de unire, deoarece vedea în aceasta apariția unui stat mai puternic ceea ce i-ar fi pus în pericol menținerea suzeranității. Austria nu era de acord cu această idee, deoarece simțea că i se reduc interesele expansioniste. Totodată, apariția unui stat pur românesc în apropierea granițelor sale ar fi alimentat idealurile unioniste și ale românilor din Transilvania. Anglia susținea interesele Imperiului otoman care se găsea în siajul său economic; Rusia ar fi fost de acord cu unirea, numai dacă se deschidea posibilitatea numirii la conducerea noului stat a unui prinț din familia Romanov; Franța sprijinea unirea, deoarece vedea în apariția unui stat puternic la Dunărea de jos un pol de susținere a intereselor sale economice în această zonă. Când dezacordurile au cuprins și alte probleme, Rusia a refuzat continuarea negocierilor, dar a fost de acord cu reluarea lor la Constantinopol. Pentru Țările Române, negocierile de la Viena din anul 1855, au constituit aducerea în atenția marilor puteri a ideii unirii naționale, evidențiind totodată și poziția acestora față de această problematică.

Ignorându-se complet discuțiile de la Viena în legătură cu Unirea Principatelor Dunărene, protocolul încheiat la Conferința de la Constantinopol, care s-a desfășurat în ianuarie 1856, prevedea: „*Valahia și Moldova, ale căror teritorii fac parte întregitoare din împărăția otomană vor păstra ca și în trecut o cărmuire separată și neatârnată, domniile vor fi numiți de Poartă; Principatele vor fi reprezentate în relațiile cu țările străine de către agenții sultanului, iar tratatele*

⁸ T. W. Riker, *op. cit.*, p. 55.

*încheiate de Turcia sunt valabile și pentru cele două țări.*⁹ Aceste prevederi erau complet nefavorabile Țărilor Române și nu exprimau interesele de bază ale majorității populației românești.

Pentru a pune capăt Războiului Crimeei, s-au deschis la Paris, la 28 februarie 1856, lucrările unui congres la care au participat, alături de țările implicate direct, și reprezentanți ai Sardiniei și Prusiei. În cadrul acestuia, ministrul de externe al Franței, la 8 februarie 1856, a repus în discuție problema esențială a românilor: „Înainte de a se atinge chestiunea noii organizări a Principatelor, este de cercetat dacă ele trebuie a mai trăi sub o organizare separată și dacă nu ar fi în interesul atât al acestor țări, cât și al Europei, ca ele să fie întrunite într-un singur stat.”¹⁰ În urma discuțiilor purtate, a apărut ideea organizării unui plebiscit prin care să se consulte voința populară. Ca atare, Tratatul de pace de la Paris, semnat la 30 martie 1856, prevedea pentru Țările Române: se desființează protectoratul Rusiei, instituit în urma Păcii de la Adrianopole; principatele sunt scoase de sub tutela Turciei și puse sub garanția celor șapte Puteri; Sultanul, în colaborare cu ambasadorii Puterilor semnatare de la Constantinopol, va întocmi un firman electoral în baza căruia să se convoace în ambele țări adunări care să reprezinte interesele tuturor claselor; o comisie specială de informare, compusă din reprezentanții celor șapte Puteri, se va întruni la București și va culege dorințele poporului; rezultatele vot fi trimise la Paris, unde într-o Convenție se va stabili organizarea lor și vor fi comunicate românilor; în cazul când liniștea internă în Principate va fi amenințată sau compromisă, Poarta nu putea interveni cu trupe fără aprobarea celorlalte Puteri.¹¹

Tratatul de la Paris a cuprins referiri importante în legătură cu Țările Române, astfel:

Art. XXI. Teritoriul cedat de Rusia (sudul Basarabiei – județele: Cahul, Bolgrad și Ismail, Delta Dunării și Insula Șerpilor) va fi anexat la Principatul Moldovei, sub suzeranitatea Sublimei Porți. Locuitorii de pe acest teritoriu se vor bucura de drepturile și de privilegiile asigurate principatelor și, timp de trei ani, le va fi permis să-și schimbe domiciliul unde vor, dispunând în mod liber de proprietățile lor.

Art. XXII. Principatele Valahia și Moldova vor continua să se bucure, sub suzeranitatea Porții și sub garanția Puterilor contractante, de privilegiile și

⁹ A. D. Xenopol, *Războaiele dintre ruși și turci și înrăurirea lor asupra Țărilor române*, vol. I, Iași, 1880, p. 246.

¹⁰ D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. II, p. 623.

¹¹ Pe larg, D. A. Sturdza, *Însemnătatea Divanurilor Ad-hoc din Iași și București*, p. 30.

imunitățile pe care le au. Nici o protecție exclusivă nu va fi exercitată asupra lor de vreuna dintre Puterile garante. Nu va exista nici un drept particular de amestec în treburile lor interne.

Art. XXIII. Sublima Poartă se angajează să păstreze numitelor Principate o administrație independentă și națională, ca și deplina libertate a culturii, a legislației, a comerțului și navigației. Legile și statutele astăzi în vigoare vor fi revizuite. Pentru a stabili un acord complet asupra acestei revizuirii, o comisie specială, pentru a cărei componentă Înaltele Puteri vor cădea de acord, se va întruni fără întârziere la București cu un comisar al Înaltei Porți. Această comisie va avea sarcină să ancheteze situația actuală a Principatelor și să propună bazele viitoarei lor organizări.

Art. XXIV. Majestatea sa Sultanul promite să convoace imediat, în fiecare dintre cele două provincii, un divan ad-hoc, alcătuit în așa fel încât să constituie reprezentarea cea mai exactă a intereselor tuturor claselor societății. Aceste divanuri vor fi chemate să exprime dorințele populațiilor referitoare la organizarea definitivă a Principatelor. O instrucțiune a Congresului va reglementa relațiile comisiei cu aceste divanuri.

Art. XXV. Luând în considerare părerea emisă de cele două divanuri, comisia va transmite, fără întârziere, actualului sediu al conferințelor, rezultatul propriilor sale lucrări. Înțelegerea finlă cu Puterea suzerană va fi consfințită printr-o convenție încheiată la Paris între Înaltele Părți contractante și un *hatiserif*, conform stipulațiilor convenției, va constitui definitiv organizarea acestor provincii, puse de azi înainte sub garanția colectivă a tuturor Puterilor semnatare.

Art. XXVI. S-a stabilit că va exista în principate o forță armată națională, organizată în scopul de a menține securitatea în interior și de a asigura securitatea frontierelor. Nici o piedică nu va putea fi pusă în calea măsurilor extraordinare de apărare care, în înțelegere cu Sublima Poartă, ar urma să fie luate pentru a respinge orice agresiune externă.

Art. XXVII. Dacă liniștea internă a Principatelor ar fi amenințată sau compromisă, Sublima Poartă se va înțelege cu celelalte Puteri contractante în privința măsurilor de luat pentru menținerea sau restabilirea ordinii legale. O intervenție armată n-ar putea avea loc fără un acord prealabil între aceste Puteri.¹²

Acest document stabilea cu claritate modul de comportare al marilor puteri în legătură cu procesul de unire a românilor, dar fiecare parte semnatară credea că va găsi forme prin care să-și asigure un primat al propriului interes față de cele

¹² Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza, Dimitrie C. Sturdza, *Acte și Documente, relative la istoria renașterii României*, vol. II, Tipografia Carol Göbl, 1888, p. 1075-1088, Documentul nr. 491.

două provincii. Din acest moment, contextul internațional devenea favorabil realizării marelui ideal național de Unire. Contextul european era favorabil pentru schimbări politice de esență în regiunile locuite de români. Pe de o parte, Imperiul Otoman nu mai reprezenta o forță politică importantă, ci numai o regiune geografică extinsă către care nutreau interese directe expansioniste Austria, Rusia, dar și interese indirecte, de natură preponderent economică și de influențare politică, preponderent de către Franța și Anglia. Conjunctura favorabilă în plan internațional a fost dată de inițiativa Franței de creare a unui spațiu politic lărgit românesc, dar în care să primeze influențele politice franceze. Cu alte cuvinte, astrele începeau să se alinieze în direcția formării unei entități politice susținute de focul nestins al românismului, foc reaprins de elita pașoptistă de pretutindeni.

2. Acțiuni culturale, politice și diplomatice interne pentru realizarea Micii Uniri

În momentul în care s-au încheiat lucrările congresului ce a pus capăt războiului din regiunea Crimeea și au definit cadrul în care unirea românilor din Valahia și Moldova devenea posibilă, nimeni nu gândea că cele mai mari piedici pot să vină chiar de la români. Orgolii și interese meschine aparținând cu precădere marii boierimi s-au afirmat cu putere, punând sub semnul întrebării marile eforturi ale intelectualității și maselor populare. Dintr-odată societatea românească părea dezbinată.

De partea Unirii s-a situat în primul rând intelectualitatea românilor. Spirite înaintate ale societății românești au militat pentru Unire prin intermediul unor publicații mobilizatoare ca: *Timpul*, *Patria*, *România literară*, *Steaua Dunării*, dar și prin organizarea de acțiuni sociale menite să atragă cât mai mult popor către acest ideal înalt. Astfel, în *Steaua Dunării*, ca de altfel în toate publicațiile românești, se puteau citi îndemnuri, de genul: *Strigătul: Unirea Principatelor, Suveranitatea statului român* - așa cum îndemna Dimitrie Brătianu printr-o scrisoare din Londra trimisă uniuniștilor români, la 11/23 iunie 1856, - „să străbată munții, câmpiile, văile și dealurile noastre, să umple aerul, să răsune până în unghiurile pământului cele mai depărtate ca lumea întreagă să se încredințeze că unirea este sufletul poporului român, că ea este glasul României...Unirea Principatelor nu-i o unire de elemente eterogene; ea este unire de români cu români. Moldovenii și muntenii sunt un singur neam, o singură familie, ei nu sunt moldoveni, nici munteni, ci numai români.”¹³

¹³ D. A. Sturdza, *Acte și Documente*, vol. III, p. 203.

Sub influența emigrației române, în presa vremii au început să apară articole în care se putea citi: „Dintre toate popoarele creștine, legate Imperiului turcesc, moldo – vlahii au luptat mai bine de trei sute de ani pentru independență, și dacă sunt încorporați și tributari, ei nu sunt nici subjuogați nici supuși. Țara lor este a lor și, printre toate vicisitudinile istoriei lor, ei și-au păstrat dreptul la autonomie. Ei vorbesc toți aceeași limbă și această limbă este germele unei naționalități deja puternică.”¹⁴

Reprezentanții de seamă ai unioniștilor din ambele provincii românești au luat inițiativa îndeplinirii marelui ideal. Astfel, unioniștii din Iași au fondat la 25 mai 1856, *Societatea Unirea* și au constituit *Comitetul Unirii*. La București s-a constituit *Comitetul Central al Unirii*. În localitățile țării încep să se desfășoare manifestații dedicate idealului unirii, la care s-au constatat participări entuziaste. Totodată, se intensifică legăturile dintre unioniștii din Moldova și cei din Valahia.

Numai că, „Intensificarea luptei pentru Unirea celor două principate determină o reacție din parte boierimii reacționare conservatoare, sprijinite de Austria și Turcia. Lupta împotriva Unirii devenise mobilul acțiunii separatiștilor interni și externi. Cum Unirea trebuia împiedicată numai în una din cele două țări, toate manevrele separatiștilor s-au îndreptat spre Moldova, care era mai departe de sediul Comisiei Speciale de Informare a celor șapte Puteri, stabilită la București.”¹⁵

Nesocotind elemente importante de conținut al tratatului de la Paris, Înalta Poartă, puternic sprijinită de Austria, a hotărât destituirea din funcție a domnitorilor numiți în 1849 și înlocuirea lor cu oameni de încredere, Teodor Balș în Moldova și Alexandru Ghica în Țara Românească.

Numirea lui Teodor Balș în funcția de caimacan al Moldovei constituia pentru Turcia și Austria o garanție a faptului că, prin acțiunile acestuia, Moldova se va găsi în situația de a refuza Unirea. Acesta era unul dintre cei mai bogați boieri moldoveni, era șeful declarat al grupării antiunioniștilor din Moldova și avea un comportament umil față de funcționarii turci și austrieci. Imediat ce a ajuns în înalta dregătorie, a început să pună în aplicare sugestiile primite prin acțiuni antiunioniste, de genul: a desființat libertatea presei; a introdus cenzura; a dispus schimbarea din funcții a tuturor persoanelor din administrație care sprijineau sau simpatizau cu ideile unioniste; amenințări, arestări și schingiuiri a tuturor persoanelor favorabile Unirii; interzicerea îmbrăcării costumului național la orice activitate socială ce se putea transforma în moment de susținere a Unirii; dizolvarea

¹⁴ J. A. Vaillant, *La Roumanie*, 1854, apud D. A. Sturdza, *op. cit.*, p. 261.

¹⁵ A. D. Xenopol, *Istoria partidelor politice din România*, Editura Albatros, București, 2005, p. 333.

vechiului divan judecătoresc și numirea de oameni dedicați separatismului; lansarea zvonurilor și informațiilor din care să rezulte că *Moldova nu dorește Unirea*. În timp ce în februarie 1857, se înființa la Iași Comitetul Electoral al Unirii, Teodor Balș, pe fondul retragerii trupelor austriece, invocând dezordine imaginare în țară, a dispus desființarea acestui comitet și a cerut ajutor militar turcesc, deoarece nu mai era în măsură să facă față „*singur tulburărilor interne provocate de unioniști*”.

Moartea fulgerătoare a lui Teodor Balș, consemnată în martie 1857, a întreținut pentru moment speranța în deblocarea cadrului de desfășurare a pașilor ce trebuiau făcuți pentru realizarea Unirii. Dar Imperiul otoman avea în rezerva sa de cadre un personaj la fel de supus, în persoana lui Nicolae Vogoride, care a fost numit caimacan la 7 martie 1857. Despre el, cumnatul său făcea o confidență consulului francez în următorii termeni: „*Poarta nu vrea cu nici un preț Unirea și omul pe care ea l-a numit caimacan nu-și îndeplinește datoria, dacă nu lucrează pentru împiedicarea acestui act*:”¹⁶ Ca atare, Nicolae Vogoride și-a ales apropiați numai dintre aceia care se puneau în slujba de a face ca la Divan să nu iasă decât separatiști. Costin Catargiu, imediat ce a fost însărcinat cu afacerile interne, a declarat hotărât: „*Voi zdrobi, voi sfărâma Partidul unionist*...”¹⁷

La începutul lunii martie a anului 1857, trebuia să înceapă procesul de întocmire a listelor electorale în vederea ținerii alegerilor și convocării Divanurilor Ad-hoc. În momentul în care caimacanul Țării Românești a cerut unele lămuriri Comisiei Speciale, cerând și amânarea alegerilor, Nicolae Vogoride a considerat că amânările sunt valabile numai pentru Valahia, el apreciind că poate să-și continue activitatea nestingherit.

Primind numeroase memorii și plângeri, membrii Comisiei Speciale de Informare au hotărât să se deplaseze la Iași, pentru a constata la fața locului modul în care au fost organizate alegerile. Cu acest prilej, comisarul Franței a călătorit într-un adevărat triumf, iar la Bacău „*trăsura a fost deshămată și trasă de mulțimea care purta steaguri tricolore naționale ale unirii*”¹⁸, în timp ce comisarii Austriei și Turciei au fost întâmpinați cu răceală. În perioada în care comisia se afla la Iași, considerându-se stăpân pe situație, N. Vogoride a dispus la 23 aprilie ca orice manifestație pentru unire să fie considerată „*neleguire care trebuie să tragă după sine aplicarea legilor după gravitatea delictului*”¹⁹, iar consulul austriac îl

¹⁶ T. W. Riker, *op. cit.*, p. 129.

¹⁷ D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. IV, p. 170.

¹⁸ Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, vol. IX, p. 307.

¹⁹ D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. IV, p. 397.

încuraja spunându-i „*Impuneți-vă autoritatea și nu pierdeți nici-o clipă, totul să se desfășoare energic și repede.*”²⁰ Din exterior, dinspre țările care se opuneau unirii, Vogoride primea informații și sfaturi de maniera: „*Mă grăbesc să-ți spun că lordul Palmerston este cu totul contra Unirii. După cum ți-am mai spus, este mare nevoie să-ți dai din timp toate silințele ca moldovenii să nu-și exprime dorințele pentru unire, pentru a te face vrednic de bunăvoința Înaltei Porți și de sprijinul Angliei și Austriei, care și ele sunt împotriva Unirii. Trebuie să lucrezi cu istețime și finețe, având față de moldoveni o atitudine generoasă, față de boieri politicoasă, și lovește în Unire. Trebuie să le spui că unirea nimicește drepturile Moldovei și nu poți consimți ca în timpul domniei tale să se întâmple asemenea faptă” sau „să urmezi orbește pe consulul austriac...trebuie să te gândești că acest om lucrează numai după instrucțiunile guvernului său și când va fi mulțumită Austria va fi mulțumită și Turcia și Anglia. Va veni în curând ziua când te vei bucura și tu de rodul muncii tale,*”²¹

Încurajat de asemenea mesaje, Nicolae Vogoride a continuat să înlăture din aparatul administrativ pe oricine avea vederi unioniste, iar listele electorale întocmite de prefectii antiunioniști excluseseră pe oricine avea o altă opinie decât oficialitățile. Astfel, „*Din 3000 de mari proprietari câți figurau în Moldova, numai 350 erau trecuți în listele întocmite. Din 20 000 de proprietari mici, numai 2264 au fost incluși în ele. Categoria profesiilor liberale era reprezentată de 11 alegători, iar cele 15 orașe, reședințe de județ, erau reprezentate prin 1788 de alegători, deși chiar în tabelele vistieriei figurau 12 000 de neguțători și meșteșugari.*”²²

Acțiunile antiunioniștilor, atât a celor din exterior, cât și a celor din interiorul provinciilor românești, au încep să fie cunoscute și de ceilalți membri ai Comisiei Speciale de Informare, care, sub inspirație franceză, au decis să sprijine mai mult pe unioniști și spiritul Tratatului de la Paris, din moment ce pe adresa Comisiei se înmulțeau protestele de genul: „*Cum poate cineva să-și închipuie că un tratat care a costat atâtea jertfe, atâtea sânge și atâtea suferință, un Act care a fost dezbătut și subscris de cele mai mari Puteri din lume, așa de curând să fie sfărâmat în aplicarea sa și redus la o înșelătorie veterată. Cum să-și închipuie cineva că un singur funcționar al Înaltei Porți, un caimacan, ar ajunge fără frică să-și bată joc de o țară*”²³

²⁰ T. W. Riker, *op. cit.*, p. 135.

²¹ D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. IV, p. 329-331.

²² Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 280.

²³ D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. IV, pp. 276-278.

Pe acest fond de sfidare a conținutului Tratatului, de sfidare a bunei cuviințe și de creștere a nemulțumirilor populare în Moldova, la 12 mai 1857, ambasadorul Franței la Constantinopol a cerut Sultanului să i se comunice lui Vogoride decizia de a întrerupe procesul alegerilor până ce se vor da răspunsurile la cererile formulate de Grigorie Ghica pentru Valahia, care ar putea conține prevederi particulare și pentru Moldova. Atmosfera politică din Moldova a fost tulburată și mai mult de demisia colonelului Alexandru Ioan Cuza, ca protest împotriva falsificărilor și abuzurilor în întocmirea listelor de alegători, precum și de apariția în presa unionistă a unor fragmente din scrisorile prin care Vogoride era susținut din exterior să ia măsuri antiunioniste. Cu toate acestea, N. Vogoride a fixat data alegerilor pentru 12 iunie 1857, și a cerut ajutor militar din partea Înaltei Porți, deoarece „*Până acum poporul s-a mulțumit în căile legale, dar cred că ajuns la ultimele margini ale răbdării și, dacă se îngăduie a se face alegeri în condițiile de față, nu răspund de liniștea publică*”²⁴, iar Poarta a notificat cererea către Franța și Anglia. La intervenția energică a Franței, alegerile din Moldova s-au amânat, dar s-au radicalizat și cele două curente din cadrul reprezentanților Marilor Puteri semnatare a Tratatului de la Paris.

Ca atare, la 25 iunie 1857, ambasadorii Franței, Rusiei, Prusiei și Sardiniei la Constantinopol au adresat o notă comună Porții, susținând că „*nu pot lua legătura cu un divan care nu exprimă adevăratele dorințe și trebuințe ale țării.*”²⁵, dar, consiliat de Anglia și Austria, sultanul a ordonat lui Vogoride să desfășoare alegerile, care au fost imediat stabilite pentru 19 iulie 1857. Este evident faptul că „*Lupta din interiorul țării, între unioniști și separatiști, se reflecta acum, pe plan extern, în lupta aprigă dintre Marile Puteri care-și urmăreau îndeplinite scopurile lor economice sau politice în funcție de sprijinul dat cauzei unioniste sau separatiste. Această luptă se mutase pentru moment în culisele ambasadorilor de la Constantinopol.*”²⁶

Deși un ambasador considera că „*n-are rost ca pentru o provincie barbară de la capătul Europei, pacea în lume să fie tulburată*”²⁷, la 7 iulie, ambasadorii Franței, Rusiei, Prusiei și Sardiniei au cerut Porții să dea răspuns clar la următoarele întrebări: dacă interpretările Comisiei referitoare la Muntenia erau obligatorii și pentru Moldova?; dacă cele 30 de zile prevăzute de firman pentru examinarea listelor electorale nu trebuiau considerate după ce listele electorale vor

²⁴ *Ibidem*, p. 884.

²⁵ D. A. Sturdza, *Însemnătatea Divanurilor Ad-hoc*, p.208.

²⁶ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 281.

²⁷ T. W. Riker, *op. cit.*, p. 160

fi rectificate?; dacă Vogoride nu trebuie să suspende pregătirile electorale, până ce vor fi examinate aceste întrebări? Sultanul a consimțit amânarea alegerilor cu încă 15 zile, timp în care să se revizuiască listele, conform cu precizările Comisiei. Sesizând că le sunt puse în pericol interesele, reprezentanții Angliei și Austriei au făcut presiuni asupra sultanului și l-au determinat pe acesta să decidă ca alegerile să fie amânate numai cu 8 zile, comunicând acest lucru lui Vogoride, dar nu și celorlalte țări interesate. Practic, separatiștii din Moldova propuseseră o dată a alegerilor, unioniștii din țară o doreau amânată, ambasadorii Franței, Rusiei, Prusiei și Sardiniei erau încredințați că alegerile s-au amânat cu 15 zile, iar ambasadorii Angliei și Austriei știau că alegerile au fost amânate numai cu 8 zile.

Alegerile din Moldova s-au desfășurat la 19 iulie 1857. Deși au fost boicotate de puținii unioniști strecurați pe liste, acestea au consemnat un succes evident al separatiștilor. Dar Franța, în primul rând, nu accepta să fie învinsă de viclesugurile Turciei, Angliei și Austriei, iar Rusia nu voia să renunțe ușor la visul său de a pune pe tronul noului stat dorit reunit a unui Romanov. Pe cale de consecință, ambasadorii Franței, Rusiei, Prusiei și Sardiniei au cerut Porții, la 29 iulie 1857, printr-un ultimatum, anularea alegerile frauduloase din Moldova. Deoarece alegerile erau recunoscute de Turcia, Austria și Anglia, Sultanul a răspuns la ultimatumul primit, susținând că nu este de competența sa să anuleze alegerile ce s-au desfășurat sub supravegherea marilor Puteri, dar poate „*amâna convocarea Divanului Ad-hoc, până ce Puterile se vor întruni din nou și vor hotărî întreaga chestiune.*”²⁸ Înțelegând că Turcia dorește să tragă de timp și nu poate de una singură să anuleze alegerile, cei patru ambasadori au declarat, la 5 august 1857, ruperea relațiilor diplomatice cu Înalta Poartă. O situație stupefiantă, din care se preconiza un mare conflict european.

Acutizarea raporturilor dintre cele două grupări de state în legătură cu alegerile din Moldova a fost diminuată în cadrul întâlnirii dintre Napoleon III și regina Victoria a Angliei, din perioada 6-10 august, de la Osborne, prilej cu care s-a considerat că orgoliile rănite ale marilor Puteri nu trebuie să degenereze în război din cauza unor poziții, chiar și contradictorii, în legătură cu Țările Române. Ca atare, s-a agreeat următorul compromis: Franța renunță la sprijinirea Unirii Țărilor Române, fiind de acord numai cu o uniune vamală, militară și judecătorească, iar Anglia își lua angajamentul să obțină anularea alegerilor de la Turcia.²⁹

²⁸ T. W. Riker, *op. cit.*, p. 166.

²⁹ Colectiv, *Documente privind unirea principatelor*, vol. VI. Corespondență diplomatică franceză, 1856-1859, Editura Academiei, București, 1980, p. 427.

Despre întâlnirea de la Osborne, trimisul special al Înaltei Porți era împuternicit să transmită confidențial Sultanului faptul că „S-a convenit că oricare va fi opinia Divanului Ad-hoc, Anglia și Franța, în viitoarea Conferință de la Paris, vor menține suzeranitatea Porții și își vor da toate silințele pentru a restatornici în principate o organizare care le va uni în ceea ce privește raporturile lor militare, financiare și juridice, însă sub guvernarea a doi hospodari separați. Poarta va fi scăpată de toate încurcăturile momentului și de celelalte cari se vor fi ivit mai târziu, câștigând punctul principal: părăsirea definitivă a Unirii.”³⁰ La rândul lor, țările ostile Unirii înțelegeau că nu trebuie să renunțe la interesele lor, dar acestea se susțin într-un climat de compromis, chiar dacă se anulează alegerile câștigate, din moment ce Unirea ce va fi hotărâtă de Divanurile Ad-hoc va fi lipsită de conținut.

Fără să înțeleagă bine ce s-a întâmplat la Osborne, românii au aflat despre telegrama din 21 august trimisă caimacanului Moldovei, în care se putea citi: „Înalta Poată, în baza înțelegerii stabilite cu șase puteri semnatare ale Tratatului de la Paris, vă ordonă: Să anulați alegerile ce s-au făcut în această provincie; să revizuiți listele electorale; să procedați la noi alegeri după 15 zile de la primirea acestui ordin.”³¹

De această dată listele au avut alt conținut. Noile alegeri, care au început la 20 septembrie 1858, s-au desfășurat într-un entuziasm general. Ca atare, „Adunările ad-hoc – organisme a căror creare a fost prevăzută în hotărârile Congresului de la Paris, în scopul de a se pronunța asupra viitoarei organizări a țărilor române – au exprimat...dorința de Unire a moldovenilor și muntenilor în cadrul unui stat național. În ansamblul lor, deputații celor două foruri naționale au votat cu entuziasm, la 7 și 9 octombrie 1857, hotărârile care dădeau glas voinței unanime a poporului român: Unirea Principatelor Moldova și Muntenia într-un singur stat – România; domn ereditar ales dintr-o dinastie domnitoare a Europei; autonomia și garantarea drepturilor internaționale ale statului, stabilite în vechile capitulații încheiate cu Poarta; neutralitatea și inviolabilitatea statului român; adunare reprezentativă și constituțională; garanția colectivă a puterilor etc.”³²

În timp ce românii savurau rezultatul adunărilor Ad-hoc, pentru care Unirea constituia elementul central al funcționării viitorului stat, Convenția de la Paris din 19 august 1858, hotăra: Moldova și Muntenia reunite să poarte numele *Principatele*

³⁰ Dimitrie. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. IV, p. 318.

³¹ *Ibidem*, p. 708.

³² Pe larg, D. A. Sturdza, *op. cit.*, vol. III, p. 689.

Unite ale Moldovei și Valahiei; constituirea unei Comisii Centrale pentru pregătirea legilor și înființarea unei Curți de Casație – ambele să funcționeze la Focșani; măsuri de organizare identică a armatei; fiecare țară va avea domnul ei, guvernul ei, adunarea sa legislativă, administrația sa. Cu asemenea recomandări, Unirea românilor fuse lipsită de conținut. Rămânea în seama celor mai de seamă reprezentanți ai idealului de unire să găsească mijloace prin care visul de unire să capete conținut, peste voința Marilor Puteri garante.

Pe acest fond, la 5 ianuarie 1859, adunarea electivă de la Iași a proclamat domn pe Alexandru Ioan Cuza, fruntaș al revoluției de la 1848 și un înfocat reprezentat al taberei unioniste. Sub presiune populară, la 24 ianuarie 1859, adunarea electivă din Valahia a proclamat ca domn tot pe colonelul Alexandru Ioan Cuza. Bucuria generală a alegerii lui Al. I. Cuza ca domn al celor două provincii românești a fost reflectată admirativ de presa vremii, astfel: *„Această votație, începută prin via strigare: Să trăiască Cuza!, a răsunat ca un ecou în inimile poporului român. Nu se mai auzea în toată Capitala decât cele mai vii demonstrații de bucurie; Să trăiască Cuza!, Să trăiască viitorul nostru stăpânitor! Zbura din gură în gură, din inimă în inimă; îmbrățișările cele mai cordiale, sărutările cele mai înfocate, expresia celei mai entuziastice bucurii a ochilor, erau singurul spectacol ce se vedea pe toate ulițele, pe toate locurile publice ale Bucureștilor.”*³³

Deși sfidătoare alegerea aceluiși domnitor pentru cele două principate, acest act politic a fost acceptat imediat de cele patru puteri din tabăra unionistă, recunoaștere ce a venit puțin mai târziu și din partea Angliei, Austriei și, în final, din partea Imperiului otoman. La realizarea acestui compromis, se pare că Franța a avut un rol determinant. Ca atare, orice român poate înțelege faptul că Unirea a fost posibilă din momentul în care Franța s-a pus în fruntea statelor participante la Tratatul de la Paris ce s-au găsit de partea unioniștilor, care au putut avea astfel un sprijin de nădejde în realizarea elanului național unionist. De aceea, peste ani, recunoștința românilor pentru rolul jucat de Franța în realizarea visului de Unire este sincer.

Prin alegerea lui Al. I. Cuza în fruntea principatelor se deschideau noi speranțe în legătură cu viitorul românilor. Au rămas memorabile cuvintele lui Mihail Kogălniceanu la 5 ianuarie la Iași, cu ocazia investirii domnești: *„Alegându-te pe Tine Domn în țara Noastră, noi am voit să arătăm lumii ceea ce toată țara dorește: la legi noi, om nou. O, Doamne! Mare și frumoasă îți este misiunea...Fii dar omul epocii; fă ca legea să înlocuiască arbitrarul, fă ca legea*

³³ Românul, nr. 11, 27 ianuarie 1859

să fie tare; iar Tu, Măria Ta, ca Domn, fii bun și blând, fii bun mai ales pentru aceia pentru care mai toți Domnii au fost nepăsători sau răi. Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii Domn cetățean; urechea Ta să fie pururi deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingușire. Porți un frumos și scump nume. Numele lui Alexandru cel Bun, să trăiești dar mulți ani! Ca și dânsul fă, o Doamne, ca prin dreptatea Europei, prin dezvoltarea instituțiilor noastre, prin simțămintele Tale patriotice, să mai putem ajunge la aceste timpuri glorioase ale nației noastre, când Alexandru cel Bun zicea ambasadurilor împărătești din Bizanț că România nu are alt ocrotitor decât pe Dumnezeu și Sabia sa!”³⁴, ca și cuvintele lui I. C. Brătianu adresate la sosirea lui Cuza la București: „Măria Ta, cinci milioane de români te-au ridicat, prin puterea sufletelor lor, prin puterea credinței lor naționale pe scaunele întrunite ale lui Ștefan cel Mare și ale lui Mihai Viteazul; cinci milioane de români au simbolizat în Măria Ta independența națională. Astăzi România întreagă și-a oprit răsufierea și așteaptă de la Guvernul Măriei Tale acte de acelea care să-i însemne, în trasuri mari, drumul cel nou pe care este gata să se arunce cu entuziasmul, cu devotamentul unui popor a cărui credință națională, moștenire strămoșească a crescut și s-a întărit prin atâtea secole de suferințe Prin iubirea tuturor românilor, Măria Ta ești unul din suveranii cei mai tari; fă ca actele Guvernului Măriei Tale să corespundă cu această putere, ca astfel generațiile viitoare să se înșiruiască binecuvântând numele Măriei Tale.”³⁵

Unirea politică a românilor din Valahia și Moldova a prins începuturi prin alegerea ca domn peste cele două principate a colonelului Cuza. Nucleul de statalitate românească începea să funcționeze sub recunoaștere europeană. Dar lupta pentru Unire a românilor nu trebuia să rămână la acest nivel. Pentru mulți intelectuali „Așadar, chestiunea ce ne va preocupa în acest stadiu de înaltă politică nu este Unirea cea mică, realizată deja între ambele țărături ale Milcovului, ci Unirea cea mare, de realizat de acum înainte între toate pâraiele ce trebuie să se verse în oceanul românesc: între toate acordurile, fără de care nu se poate armoniza hora noastră națională; între toate pietricelele, câte sunt necesare pentru a reconstitui anticul mozaic: Dacia: Moldova, Transilvania, Muntenia nu există pe fața pământului; există o singură Românie, cu un picior în Dunăre și cu altul pe ramificațiile cele mai depărtate ale Carpaților; există un singur corp și un singur suflet, în care nervii și toate suspinele vibrează unul către altul...”³⁶

³⁴ Colectiv, *Gândirea social-politică despre Unire (1859)*, Editura Politică, 1966, pp. 229-230.

³⁵ I. C. Brătianu, *Pagini de istorie contemporană*, București, 1921, p. 342.

³⁶ B. P. Hașdeu apud Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 288.

Deși Convenția de la Paris a transmis către români o Unire de formă, fără fond, o unire cu două capitale, două guverne, două adunări legiuitoare etc., inițiativa lui Cuza, sprijinită tacit de Franța, au determinat Marile Puteri garante să accepte Unirea de fond a celor două provincii românești, prin constituirea unei singure adunări legislative, a unui singur guvern, a unei singure administrații naționale, cu sediul central într-o singură capitală, București. La 11 decembrie 1861, domnitorul Cuza, în Proclamația către popor, declara cu mândrie: „Unirea este îndeplinită! Naționalitatea Română este întemeiată! Acest fapt măreț dorit de generațiile trecute, aclamat de corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de Înalta Poartă, de puterile garante, și s-a înscris în datinile națiunilor. Dumnezeu părinților noștri a fost cu țara, a fost cu noi. El a întărit simțirile noastre prin înțelepciunea poporului și a condus Națiunea către un falnic viitor. În zilele de 5 și 24 ianuarie ați depus toată a voastră încredere în alesul națiunii, ați întrunit speranțele voastre într-un singur domn. Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie. Vă iubiți patria, veți ști, dar, a o întări! Să trăiască România!”³⁷ Statalitatea românilor începea să se afirme în plan european, iar marile puteri europene, care au fost de acord cu unirea celor două principate române, doreau să-l înlocuiască pe domnitorul unirii Alexandru Ioan Cuza cu un principe străin. Preferatul împăratului Napoleon al III-lea al Franței era „al doilea fiu al principelui Karl Anton de Hohenzollern de Sinmaringen”³⁸. Acesta, viitorul rege Carol I al României, „fusese recomandat și apoi susținut pe plan extern, în principal, de către împăratul Napoleon al III-lea”³⁹. Astfel, „Cuza Vodă, în urma unui complot, a fost nevoit să abdice, luând calea exilului”⁴⁰.

Concluzii: În jurul Carpaților, în spațiul carpato - dunăreano - pontic, au trăit din totdeauna românii. Liantul geografiei românilor a fost Limba Română. Românismul s-a impus ca un curent politic, cultural și de altă natură, prin care românii și-au manifestat dorința de a se uni într-o entitate politică având ca bază tocmai Limba Română. Începuturile statalității românești de la 1859 au fost în măsură să constate, nu numai în plan cultural, că ținuturile locuite de români s-au „...găsit tot timpul la marginea unor interese globale: la marginea Imperiului Roman, la marginea Imperiului Bizantin, la marginea Imperiului Otoman, la marginea Imperiului Habsburgic, la marginea Imperiului Țarist, la marginea celui

³⁷ Monitorul nr. 271 din 11 decembrie 1861. *Cuza-Vodă. Mesagerii și proclamații*, București, 1910, pp. 121-122.

³⁸ Florian Tucă, Eugen Siteanu, *Regele Carol I. O viață dedicată României*, în *Revista de Științe Militare*, nr. 2/2014, p. 39.

³⁹ Idem.

⁴⁰ Idem.

de-Al Treilea Reich, pentru ca acum să se găsească la marginea NATO. Așa se face că, de multe ori, regiuni istorice locuite de români, ca: Bucovina, Basarabia, Dobrogea, Maramureșul istoric, Gurile Dunării, Insula Șerpilor, Transilvania, Banatul, chiar și Oltenia să fie încorporate vremelnice la vecinătăți expansioniste.”⁴¹ Dar constituirea entității politice România a făcut ca acțiunile de unire politică a tuturor românilor să aibă ideal fundamental. Timp de 160 de ani, românii au știut că, soarele răsare de la București, iar speranțele românilor au devenit tot mai mult legate de București.

BIBLIOGRAFIE

- BRĂTIANU I. C., *Pagini de istorie contemporană*, București, 1921.
- Colectiv, *Documente privind unirea principatelor*, vol. VI. Corespondență diplomatică franceză, 1856-1859, Editura Academiei, București, 1980.
- Colectiv, *Gândirea social-politică despre Unire (1859)*, Editura Politică, 1966.
- Colectiv, *Istoria Diplomației*, București, 1951.
- CRUCERU D., UDRESCU M., BARBU C., *Centenarul Marii Uniri. Despre români, românism și România în context istoric*, Editura Artifex, București, 2018.
- DRĂGHICI M., *Istoria Moldovei pe 500 de ani până în zilele noastre*, Iași, 1857.
- MUȘAT M., ARDELEANU I., *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1983.
- RIKER T. W., *Cum s-a înfăptuit România*, București, 1940.
- STURDZA D. A., *Acte și documente*, vol. II, 1844-1856, București, 1904.
- TUCĂ F., SITEANU E., *Regele Carol I. O viață dedicată României*, în *Revista de Științe Militare*, nr. 2/2014.
- XENOPOL A. D., *Istoria partidelor politice din România*, Editura Albatros, București, 2005.
- XENOPOL, A. D., *Războaiele dintre ruși și turci și înrăurirea lor asupra Țărilor române*, vol. I, Iași, 1880.

⁴¹ Dan Cruceru, Mircea Udrescu, Cristian Barbu, *Centenarul Marii Uniri. Despre români, românism și România în context istoric*, Editura Artifex, București, 2018, pp. 8-9.